

4. Матюшенко О. І. Життєвий цикл підприємства: сутність, моделі, оцінка. *Проблеми економіки*. 2010. № 3. С. 82–91.
5. Штангрет А. М., Копилук О. І. Антикризове управління підприємством : навч. посіб. Київ : Знання, 2007. 335 с.
6. Малаева Т. Определение жизненного цикла предприятия. *Бизнес-Информ*. 2002. № 1. С. 79–82.

УДК 339.92.(477)

*Шмагельська М. О., к.г.н., завідувач кафедри економічної теорії, соціальних та фундаментально-економічних дисциплін
Вінницький кооперативний інститут, м. Вінниця, Україна*

ВПЛИВ ГЕОПРОСТОРОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Ключовою рисою української економіки є її висока залежність від зовнішньоекономічної кон'юнктури. Отже, Україна набагато більш вразлива до зовнішніх впливів, ніж більшість країн з аналогічним ступенем відкритості економіки. Через особливий характер економічних процесів, гіперциклічний і зовнішньо-обумовлений, Україна втрачає значні можливості сталого розвитку. Якщо проаналізувати розвиток економічних процесів в Україні за останні 10 років, найбільший вплив на них мають геопросторові особливості, реалізація транзитного та економічного потенціалу нашої держави.

Економічний розвиток, забезпечення здатності національної економіки до розширеного самовідтворення та задоволення потреб громадян, суспільства і держави, пов'язані з багатьма аспектами, ключовий з яких – торговельний. Геопросторові особливості є потужним чинником впливу на цей аспект. Зовнішня торгівля України, фактично, орієнтована на два великі регіональні торговельні угруповання –СНД та Європейський Союз. В першу чергу, це пов'язано з особливостями географічного положення нашої держави.

Імпорт із СНД великою мірою побудований із сировинних товарів, передусім енергетичних матеріалів та товарів промислового застосування, які традиційно виробляються в основному у пострадянських країнах. Імпорт із ЄС - це продукти харчування та товари промислового використання, аналоги яких не виробляють ані в Україні, ані в інших країнах СНД. Отже, торгівля із СНД та торгівля з ЄС фактично не є конкурентними, тому що товаропотоки між Україною та цими двома інтеграційними об'єднаннями є структурно «рознесено за різними площинами» [1].

Нажаль, потужний транзитний потенціал України так і залишається, більшою мірою, нереалізованим. Зростання можливостей для реалізації такого потенціалу України, пов'язано із збільшенням євразійських товаропотоків. В той же час, через появу альтернативних транзитних маршрутів - країни Південно-Східної Азії, країни Балтії, існує багато ризиків його втрати. Для максимального ефекту впливу вдалого географічного положення та

транзитного потенціалу на розвиток економічних процесів, необхідна активна участь України в торговельних інтеграційних об'єднаннях з ЄС, СНД, а також країнами Східної Азії, насамперед, Китаєм, на який припадає 8% в структурі товарообороту України.

Торговельна інтеграція у сучасному світі – «хребет» світової економічної інтеграції в цілому [2]. Економічна інтеграція необхідна для використання можливостей ринку, зниження витрат на внутрішнє виробництво за рахунок збільшення масштабів виробництва, пожвавлення взаємних економічних взаємозв'язків. Взаємовигідні інтеграційні відносини формуються між державами, що об'єднуються з метою прискорення розвитку економічних процесів. Інтеграція між Україною та Європейським Союзом дає змогу українським підприємствам отримати безмитний доступ до ринку країн – членів ЄС, а отже, прибутки, що впливають із зростання збуту української продукції через розширення ринку. Однак, з іншого боку, відбувається наплив європейських товарів на український ринок. Крім того, Україна виступає як єдиний великий регіон, а Європейський Союз об'єднує 28 регіонів, що виступають єдиним суб'єктом й при скасуванні всіх торговельних обмежень можливі певні ризики: переведення основних видів виробництва та міграція робочої сили до ЄС, що залишить Україну аграрною периферією [2].

Нажаль, з поглибленням економічної інтеграції Україна може отримати статус не просто «периферії», а «буферної периферії» (через військові дії з Росією). Для Європейського Союзу Україна є «периферією» не лише з суто географічної точки зору, а й за сукупністю соціально-економічних показників. Країни – члени ЄС, які інтегрувались після 2004 р. є «східною периферією» ЄС, а з інтеграцією України до ЄС неминуче виникне конкуренція «периферій» [2].

Зважаючи на високий рівень залежності української економіки від зовнішньої торгівлі, для України цей принцип має особливе значення. Тому, протиріччя міжвільною торгівлею України з Європейським Союзом та вільною торгівлею України з Російською Федерацією та іншими країнами надзвичайно великі. Крім того, вони пов'язані із загостренням ситуацій у зоні конфлікту на Сході України. Активні кроки Російської Федерації із залучення України до митного союзу, до якого також входять Білорусь і Казахстан, полягали передусім в площині подальшого оформлення простору російського впливу, а не в економічній площині. Якби не політичний аспект, взаємне відкриття кордонів України та ЄС не мало б суттєвих змін у взаємній торгівлі України з Росією з огляду на структурну відмінність товаропотоків на західному та східному напрямках.

Для Росії формування інтеграційних процесів – це утримання контролю над пострадянським простором, поглиблення економічної залежності пострадянських країн, використання Митного союзу як додаткового важеля впливу на внутрішню і зовнішню політику пострадянських країн, збереження географічних і політичних кордонів зони особливих інтересів Російської Федерації. Крім того, це можливість недопущення передання «контрольного пакету» впливу в регіоні будь-яким іншим суб'єктам міжнародних економічних відносин (ЄС, Китаю, США)[3].

Приєднання України до Митного союзу викликали б серйозні ризики для нашої держави, в першу чергу, помітним зростанням середнього рівня імпортного тарифу.

Тому що, Росія як провідний учасник Митного союзу, вступаючи до СОТ, зобов'язалася утримувати свій імпортний тариф на рівні 7,8%, що значно перевищує відповідний показник України (5,8%) і, тим більше, його чинне значення стосовно країн з режимом найбільшого сприяння (4,5%)[2].

Такі зміни означали б штучне обмеження торгівлі України з третіми країнами та заміщення більш ефективного імпорту з них імпортом з країн – членів Митного союзу, насамперед з Росії. Але тісна співпраця з Росією у розбудові та просуванні залізничних та комбінованих транспортних маршрутів могла б суттєво покращити економічні показники деяких галузей господарства.

Отже, Україна є ключовою транзитною державою із високим потенціалом. Одним із ключових напрямів світової торгівлі є вісь «Європа-Азія».

Швидкість доставки багатьох товарів має високе значення, тому альтернатива тривалим океанічним поставкам через Суецький канал стає все важливішою. Проте в Україні є конкуренти (передусім Туреччина та країни Балтії), тому її участь в таких проектах не є апріорною.

Втрата Україною транзитного статусу може призвести до закріплення за нею статусу периферійної держави, що стратегічно означатиме посилення односторонньої (на противагу двобічній – основі рівноправної співпраці) залежності від сусідів. Тому підтримка національної економіки (формування попиту для будівельних галузей, зростання бізнесу навколо транспортних магістралей, створення робочих місць) завдяки розвитку транзиту повинно бути пріоритетом.

Потужним фактором впливу на економічні процеси в Україні є формування інфраструктурних передумов інтеграції: розвиток транспортних (морських, наземних, повітряних) комунікацій, необхідних для нормальної життєдіяльності суверенної держави (національні авіакомпанії, флот, транспортні корпорації); розвиток сучасних інформаційно-комунікаційних систем з включенням їх до міжнародних систем.

Для України необхідність визначення свого місця у світовій економіці є одним з найважливіших і дуже складних завдань.

Список літератури

1. Глобальні тенденції і перспективи: світова економіка та Україна / наук. ред. В. Юрчишин. Київ : Заповіт, 2018. 202 с.
2. Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика : навч. посіб. / за ред. М. П. Требіна. Харків : Право, 2016. 312 с.
3. Приходько І. В. Особливості взаємної торгівлі України та країн ЄС. *Вісник Львівського університету. Серія: Міжнародні відносини*. 2012. Вип. 31. С. 231–237.